

Indledning

Evalueringsscenteret gennemførte evalueringer af hovedparten af de videregående uddannelser i Danmark efter et turnuskoncept. Med oprettelsen af Danmarks Evalueringinstitut og etableringen af lov om EVA i 1999 blev ansvarsområdet udvidet til at omfatte hele uddannelsessektoren. I takt hermed blev evalueringernes formål og metoder udvidet. Dette indebærer at de evalueringer som EVA i dag gennemfører, spænder over et bredere felt af evalueringstyper. De enkelte evalueringstypologier har hver deres formål og karakteristika. Dette betyder imidlertid ikke at der i alle tilfælde er vandtætte skodder mellem de enkelte typologier, og nogle evalueringer vil således kunne placeres under mere end en typologi.

I dette notat er opstillet definitioner på de mest anvendte evalueringstypologier. Definitionerne tager afsæt i den viden og erfaring som EVA og det tidligere Evalueringsscenter har fra mere end ti års praksis med evalueringer af det danske uddannelsessystem. Hertil kommer den erfaring som er indhentet i forbindelse med EVA's internationale samarbejde, og i den sammenhæng ikke mindst EVA's rolle i det europæiske netværk for kvalitetssikring af de videregående uddannelser (ENQA), hvor instituttets direktør er formand.

Uafhængig af evalueringstypologi bygger alle EVA's evalueringer på den samme fire-trins model og følger de procedurer og kriterier for medlemskab som ENQA har opstillet. De faste elementer i evalueringsmodellen indeholder 1) udvikling af et evalueringskoncept og metoder der er uafhængige af både offentlige myndigheder og de evaluerede institutioner, 2) en selv-evaluering gennemført af de deltagende institutioner og uddannelser, 3) en ekstern vurdering af de indsamlede data ved en ekstern evalueringssgruppe og gennemførelse af institutionsbesøg og 4) offentliggørelse af en afsluttende rapport. Selvom evalueringstyperne opererer inden for samme ramme og overordnet model, kan de enkelte elementer udmønte sig forskelligt i forhold til indhold og fokus for evalueringssaktiviteten.

I notatet er opstillet følgende ni typologier der omfatter EVA's anvendte evalueringssformer:

- Uddannelsesevaluering
- Fagevaluering
- Undervisningsevaluering
- Institutionsevaluering
- Tematisk evaluering
- Systemevaluering
- Auditering
- Benchmarking
- Akkreditering

De opstillede typologier er analytiske kategorier der bruges til at beskrive fælles karakteristika ved de evalueringer der falder ind under de enkelte typologier. I notatet er typologierne fremstillet som ligestillede områder selvom disse repræsenterer forskellige niveauer og dimensioner.

Dato
14.01.2003

Ref
adj/dk

Jnr

Side
1/8

I forhold til niveau er der overordnet set tale om to niveauer; evalueringer på hhv. uddannelsesniveau og institutionsniveau. Evalueringer på uddannelsesniveau kan igen inddeles i forskellige niveauer hvor uddannelsesevaluering udgør en paraply for fx fag- og undervisningsevalueringer.

I forhold til dimensioner kan der sondres mellem evalueringer der relaterer sig til hhv. *genstandsfeltet* og til *metoden*. Uddannelsesevaluering, fagevaluering, undervisningsevaluering, institutionsevaluering, temaevaluering og systemevaluering knytter sig alle til genstandsfeltet for evaluering og vedrører det objekt der evalueres (en uddannelse, et fag, en undervisningsform etc.) mens auditering, benchmarking og akkreditering vedrører den metode der anvendes i evalueringen. Ved at kombinere de to dimensioner vil antallet af typologier yderligere øges idet de forskellige metoder kan relateres til evalueringernes forskellige genstandsfelter. Eksempelvis kan en auditering både omfatte auditering af en uddannelse, en institution og et udvalgt tema. Det samme gør sig gældende for de to øvrige metoder; benchmarking og akkreditering.

Til slut i notatet er en samlet oversigt over EVA's evalueringer fra handlingsplanerne 2000-2004 opdelt efter typologi.

Side
2/8

Uddannelsesevaluering

En uddannelsesevaluering er en evaluering der dækker den samlede uddannelse eller udvalgte aspekter og områder af uddannelsen. EVA's hidtidige uddannelsesevalueringer dækker i mange tilfælde et bredt felt af områder og udgør således en helhedsvurdering af uddannelsen. I tråd med de overordnede rammer for EVA's evalueringer har uddannelsesevalueringer det dobbelte formål at evaluere kvaliteten af en uddannelse i forhold til formelle mål og rammer for uddannelsen og at vurdere og støtte igangsættelsen af interne kvalitetssikringsprocesser på uddannelsesinstitutionen.

En helhedsorienteret uddannelsesevaluering vil typisk dække alt fra uddannelsens målsætninger, struktur og fagligt indhold til undervisningsmetoder, eksamensforhold og studievejledning samt forhold vedrørende censorer, undervisere, intern kvalitetssikring, beskæftigelse og studieadministrative forhold.

Uddannelsesevalueringernes styrke er at der sættes fokus på styrker og svagheder ved den enkelte uddannelse, og at evalueringen derfor kommer tæt på uddannelsens faglighed. Uddannelsesevalueringer vil også inddrage de organisatoriske og ledelsesmæssige rammer for uddannelsen i det omfang disse forhold er relevante for vurderingen af uddannelsens kvalitet.

Fagevaluering

Fagevalueringer har primært til formål at evaluere kvaliteten af et bestemt fag, de anvendte undervisningsformer og de rammer og vilkår som fagene fungerer under. Fagevalueringer har et snævrere fokus end uddannelsesevalueringer og dækker typisk færre temaer.

I lighed med uddannelsesevalueringer er den generelle styrke ved fagevalueringer at de kommer tæt på fagligheden i fagene og på de konkrete aspekter i undervisningen.

Fagevalueringer kan enten gennemføres inden for det samme uddannelsesområde eller på tværs af områder. Som eksempel på det første har EVA gennemført evalueringer af fagene historie og fysik i det almene gymnasium, og som eksempel på en tværgående fagevaluering

har EVA gennemført en evaluering af faget pædagogik i to forskellige uddannelser (pædagoguddannelsen og læreruddannelsen). Fordelen ved en tværgående fagevaluering er at den giver mulighed for at vurdere forståelsen af faget i forskellige uddannelsessammenhænge og synliggøre evt. ligheder og forskelle i udmøntningen af faget.

Som en hel tredje type fagevaluering er evaluering af "grupper af fag" som på den ene eller anden måde vurderes at have en særlig betydning for uddannelsen. Fordelen ved denne evalueringsform er at den giver mulighed for at vurdere progression og sammenhænge på tværs af de fag der indgår i evalueringen. Et eksempel på en sådan fagevaluering er evalueringen af økonomifag på hhx og teknologi- og teknikfag på htx, hvor evalueringen ikke inkluderer alle fag i de to uddannelser, men kun den gruppe af fag der særligt bidrager til den erhvervsgymnasiale profil (de såkaldte profilfag). Denne type fagevaluering kan også placeres i typologien for tematiske evalueringer da den bl.a. belyser sammenhænge mellem de evaluerede fag.

Undervisningsevaluering

Undervisningsevalueringer har overvejende til formål at vurdere kvaliteten af undervisningsformer, metoder og arbejdsformer (herunder bl.a. projektarbejdsformen) inden for et eller flere uddannelsesområder. Evaluering af undervisningsformer indgår ofte som et delelement i både uddannelsesevalueringer og fagevalueringer og har hidtil ikke optrådt som en selvstændig evalueringsform i EVA-sammenhæng. For bl.a. at indhente flere erfaringer med denne evalueringstype og udvikle EVA's metoder på området igangsatte EVA som led i Handlingsplan 2001 et tværgående metodeudviklingsprojekt om undervisningsiagttagelse. I projektet blev der opereret med et bredt undervisningsbegreb både med hensyn til undervisningens form og indhold. Projektet inddrog således også aspekter vedrørende vejledning, forløb, projektorganisering og indsatser for at inddrage de studerendes faglige, personlige og sociale kompetencer i undervisningen.

Som led i Handlingsplan 2003 gennemfører EVA en evaluering der falder inden for typologien undervisningsevaluering. Evalueringen beskæftiger sig med undervisningsdifferentiering i folkeskolen og fokuserer på i hvilket omfang eleverne modtager en undervisning der baserer sig på en bred vifte af undervisnings- og arbejdsformer, metoder, undervisningsmidler og stofudvalg.

Institutionsevaluering

Institutionsevalueringer vil typisk omfatte forhold som administration, økonomiske forhold, forskning, uddannelse og kvalitetssikringsmekanismer. Modsat både uddannelses- og fagevalueringer er det ikke formålet at komme tæt på fagligheden af de udbudte uddannelser, men derimod at evaluere de organisatoriske og ledelsesmæssige rammer for uddannelsesudbuddet. I en institutionsevaluering vil det være væsentligt at se de enkelte dele af en institutions virksomhed i forhold til den opgave de løser i helheden. Den væsentligste styrke ved denne evalueringsform er at den giver mulighed for at se på institutionens samlede profil og faglighed, sammenhænge mellem bl.a. forskning og undervisning og samarbejdet med andre enheder og institutioner. Evalueringsformen er imidlertid også forbundet med en række vanskeligheder da det kan være svært at tilgodese ønsker om at evaluere de enkelte dele af virksomheden hver for sig.

For at imødegå vanskelighederne og den komplekse størrelse som en uddannelsesinstitution kan udgøre, valgte EVA som sin første institutionsevaluering at gennemføre en evaluering af Det Teknisk-Naturvidenskabelige Fakultet ved Aalborg Universitet. Dette skyldtes flere forhold. For det første udgør et fakultet en mindre afgrænset administrativ enhed end et univer-

sitet. For det andet er fakultetsniveauet det organisatoriske niveau der – efter studienævnene – er tættest på uddannelserne. Det vil ofte være på fakultetsniveauet at der træffes beslutninger om uddannelserne og om hvordan kvalitetsarbejdet på uddannelserne skal organiseres. I fremtidige institutionsevalueringer vil lignende overvejelser indgå, og disse vil bygge på erfaringerne fra evalueringen af den første fakultetsevaluering.

Tematisk evaluering

Tematiske evalueringer er en evalueringstype der i princippet kan gennemføres inden for alle uddannelsesområder og niveauer i uddannelsessystemet. Hensigten med en tematisk evaluering er at vurdere kvaliteten og praksis af et afgrænset tema/emne, fx studievejledning og prøveformer, inden for et eller flere uddannelsesområder eller på tværs af dem.

Den væsentligste styrke ved tematiske evalueringer er at de giver mulighed for at evaluere eksempelvis *overgange* mellem niveauer i uddannelsessystemet og *sammenhænge* mellem forskellige elementer i et uddannelsesforløb, eksempelvis mellem eksamensformer og undervisningsformer.

EVA har eller er i færd med at gennemføre en række tematiske evalueringer der emnemæssigt spænder vidt. De omfatter fx evaluering af overgange fra hhx og htx til videregående uddannelse (Handlingsplan 2000), folkeskolens afgangsprøver (Handlingsplan 2001), prøveformer i gymnasiet (Handlingsplan 2002), skriftlighed i udvalgte fag i det almene gymnasium (Handlingsplan 2003) og vejledningsindsatsen på de danske universiteter (Handlingsplan 2004).

Side
4/8

Systemevaluering

Formålet med en systemevaluering er at vurdere sammenhængen mellem centrale aspekter inden for et system (forvaltning) og deres betydning for kvaliteten af den uddannelse og undervisning der udbydes.

EVA har som led i Handlingsplan 2000 gennemført to systemevalueringer af skolevæsenet i to kommuner. Med udgangspunkt i udvalgte temaer har det overordnede fokus været at se på samspillet mellem det besluttende og udførende niveau inden for kommunerne og på samarbejdet inden for og på tværs af kommunens skoler.

Styrken ved denne evalueringsform er at den giver mulighed for at se på helheden i et system og vurdere sammenhænge og koblinger mellem og på tværs af forskellige niveauer. Den overvejende ulempe er at det er en omfattende og ressourcekrævende evalueringsform der kun i begrænset omfang formår at komme tæt på undervisningen i de skoler evalueringen omfatter.

Auditering

Auditering er en evalueringsform der sigter mod at afdække omfanget af relevante kvalitets-sikringsmekanismer og hvilken effekt de har på kvaliteten af de aktiviteter der udbydes. Auditering kan gennemføres på enten institutions- eller uddannelsesniveau eller inden for et bestemt tema.

Den væsentligste styrke ved auditering som evalueringsform er at den fokuserer på at fremme etablering og udvikling af interne kvalitets-sikringsmekanismer som løbende sikrer at kvaliteten udvikles i overensstemmelse med resultaterne. Auditering kan således benyttes som et internt styringsredskab af ledelsen på det niveau i organisationen som auditeringen er rettet mod.

EVA har endnu begrænsede erfaringer med at gennemføre rendyrkede auditeringer, men som led i Handlingsplan 2003 gennemfører EVA sine første egentlige auditeringer af et antal institutioner under universitetsloven. Formålet med evalueringerne er at vurdere det hidtidige kvalitetsarbejde og formulere anbefalinger til hvordan indsatsen kan styrkes og systematiseres og dermed støtte de involverede institutioner i udviklingsarbejdet.

Benchmarking

Benchmarking er en evalueringsform der indebærer systematiske sammenligninger af to eller flere uddannelser eller institutioner med det formål at opnå forbedringer og lære af "de bedste". Det der adskiller benchmarking fra andre sammenligninger, er anvendelsen af en systematisk metode kombineret med et eksplicit mål om at opnå forbedringer. Metoden indebærer at der fastsættes et fikspunkt eller en norm der kan benyttes som sammenligningsgrundlag. Et sådant fikspunkt eller en sådan norm kan eksempelvis være foruddefinerede kriterier for kvalitet som de deltagende institutioner måles og sammenlignes i forhold til. Kriterierne vil ofte være formuleret med udgangspunkt i hvad der defineres som "god praksis" inden for det pågældende område for på den måde at sikre at der er et læringselement og udviklingspotentiale for de evaluerede.

Benchmarking er velegnet i relation til internationale evalueringer hvor formålet er at sammenligne kvaliteten af en uddannelse med kvaliteten af tilsvarende uddannelser i andre lande. På den måde kan benchmarking også bruges til at tydeliggøre graden af sammenlignelighed mellem uddannelser i flere lande og dermed understøtte de fælles europæiske politiske mål om at skabe gennemsigtighed og sammenlignelighed i det europæiske uddannelsessystem der især er relevant inden for det videregående uddannelsesområde. Benchmarking kan også bruges i nationale evalueringer hvor kvaliteten af en uddannelse der udbydes på flere institutioner, kan sammenlignes. Benchmarking kan gennemføres på både institutions- og uddannelsesniveau og kan enten omfatte den samlede uddannelse eller institution eller udvalgte aspekter og områder af denne.

EVA gennemførte som led i Handlingsplan 2001 sin første internationale komparative evaluering af agronomuddannelsen i fire europæiske lande.

Akkreditering

Formålet med en akkreditering er at undersøge om en uddannelses eller en institutions kvalitet og især faglige niveau er i overensstemmelse med fastlagte standarder. Akkreditering er først og fremmest et resultat af en evaluering og udtrykker godkendelse eller ikke-godkendelse af et bestemt niveau eller en given status i overensstemmelse med de på forhånd fastlagte standarder. Akkreditering forudsætter med andre ord identifikation af en række minimumskrav som de uddannelser eller institutioner der har gennemgået akkrediteringen, bliver markeret i forhold til. Akkreditering kan fx give en uddannelse eller en institution ret til at udbyde en given uddannelse eller uddannelsesgrad. Da akkrediteringsprocedurer fastlægger rammer og minimumskrav som en institution eller uddannelse skal opfylde for at gennemføre en given aktivitet, kan akkreditering danne grundlag for sammenligninger såvel i et nationalt som i et internationalt perspektiv. Fordelen er således at der sikres et vist minimumskrav. Risikoen er på den anden side at akkreditering fører til ensretning og begrænset nyudvikling af uddannelsessektoren.

Indtil 2004 var akkreditering ikke en udbredt evalueringsform i Danmark. EVA har dog en del erfaring med akkreditering i forbindelse med SU-vurderinger af private uddannelser for Under-

visningsministeriet. Som led i Handlingsplan 2001 udarbejdede EVA en publikation der havde til formål at opbygge EVA's viden om fordele og ulemper ved akkreditering.

Under Handlingsplan 2004 gennemføres de første akkrediteringer som led i de kommende års systematiske akkrediteringer af samtlige professionsbacheloruddannelser i Danmark. Baggrunden for dette initiativ skal bl.a. ses i forlængelse af bekendtgørelsen for professionsbacheloruddannelsen hvor det forudsættes at godkendelser af uddannelser til professionsbachelor sker som tidsbegrænsede forsøg for en femårig periode.

Evalueringer fordelt på evalueringstypologier¹

Evalueringstypologi	Handlingsplan
Uddannelsesevaluering	
Basisuddannelserne på RUC og AAU	2000
Opfølgningsevaluering af socialrådgiver- og socialformidleruddannelsen	2000
Social- og sundhedshjælperuddannelsen (undersøgelse)	2001
Evaluering af tre samfundsvidenskabelige masteruddannelser	2001
Datamatikeruddannelsen	2001
Pædagoguddannelsen	2002
Opfølgningsevaluering på de universitære tyskuddannelser	2002
Evaluering af læreruddannelsen	2003
Evaluering af journalistuddannelsen	2003
Evaluering af masteruddannelser	2003
Uddannelsesevaluering på universitetsområdet	2004
Evaluering af VUC	2004
Forberedende voksenundervisning	2004
Fagevaluering	
Historiefaget i det almene gymnasium	2000
Fysikfaget i det almene gymnasium	2000
Undervisning i faget pædagogik	2000
Økonomifag på hhx og teknologi- og teknikfag på htx	2001
Engelsk i grundskolen	2002
Engelskfaget i de tre-årige gymnasiale uddannelser	2003
Faget idræt i grundskolen	2003
Engelsk fra grundskole til videregående uddannelse	2004
Evaluering af undervisningsformer	
Tværgående projekt om undervisningsiagttagelse	2001
Undervisningsdifferentiering i folkeskolen	2003
Institutionsevaluering	
Evaluering af Det Teknisk-Naturvidenskabelige Fakultet på AAU	2001
Tematisk evaluering	
Overgange fra hhx og htx til videregående uddannelse	2000
Folkeskolens afgangsprøver	2001
Børnehaveklassen	2001
Selvevaluering i uddannelsessektoren (undersøgelse)	2001
Prøveformer i gymnasiet	2002
Pædagogiske centre	2002
Specialundervisning for voksne	2002
Uddannelsesplaner i grundforløbet på tekniske erhvervsuddannelser	2002
Den internationale dimension i folkeskolen	2002
Efteruddannelse af undervisere på mellemlange videregående uddannelser (undersøgelse)	2002

¹ Denne oversigt medtager ikke rekvirerede opgaver og mindre undersøgelser gennemført under videnscenteret.

Faglig efteruddannelse for undervisere på erhvervsskoler og AMU-centre	2002
Skriftlighed i udvalgte fag i det almene gymnasium	2003
Indsatsen for at fremme elevernes læsefærdigheder	2004
Integration af it i de fire gymnasiale uddannelser	2004
Vejledningsindsatsen på de danske universiteter	2004

Systemevaluering

Evaluering af skolevæsenet i Hirtshals	2000
Evaluering af skolevæsenet i Middelfart	2000

Auditering

Auditering af DTU	2003
Auditering af KU	2003
Kvalitetssikring og kvalitetsudvikling af erhvervsuddannelserne	2003
Kommunernes kvalitetssikring af folkeskolen	2004
Kvalitetssikring på erhvervsakademiuddannelserne	2004

Benchmarking

International komparativ evaluering af agronomuddannelsen	2001
---	------

Akkreditering

Evaluering af professionsbacheloruddannelser	2004
--	------